

Саме тому зростає роль профспілок як необхідного інституту захисту працівників за умов триваючої економічної кризи. Забезпечення зайнятості людей праці та захист їх від безробіття посідає провідне місце в діяльності профспілок в роки утвердження незалежності держави. Завдяки цьому дещо збільшилася кількість зайнятих громадян, результативніше почали працювати центри зайнятості, через проведення круглих столів контролювалася ситуація в регіонах.

Професійні спілки брали участь у розробці державної політики зайнятості, відповідних законодавчих актів України і рішень місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів відповідних рад. Права і повноваження професійних спілок щодо забезпечення захисту громадян від безробіття та його наслідків визначалися генеральною, галузевою, регіональними угодами та колективними договорами, що укладалися профспілковими органами з власниками підприємств, установ, організацій або уповноваженими ними органами відповідно до законів України.

Джерела та література

1. Закон України "Про зайнятість населення" № 803–12 від 01.03.91 // Вісник Верховної Ради України. – 1991. – №14.
2. www.dcz.gov.ua – офіційний сайт Державної служби зайнятості України.
3. Федерація професійних спілок України (від з'їзду до з'їзду). – К., 2002. – Ч. 1.
4. Головка М.Л., Пастухов В.П. Зайнятість населення України: соціально-економічні, правові та історичні аспекти. – К., 1998.
5. Головка Ю.М. Роль профспілок у вирішенні проблем зайнятості населення України // Вісник АПСВ. – 2000. – № 3.
6. Новак І.М. Розвиток соціального партнерства та завдання профспілок у сфері договірної регулювання трудових відносин на ринку праці // Вісник Академії праці і соціальних відносин ФПУ. – 2000. – № 3.
7. Стоян О.М. Соціальна політика держави та профспілки. Монографічне видання "Україна: утвердження незалежної держави (1991–2001)". – К., 2001.
8. Генеральна тарифна угода між Кабінетом Міністрів України і профспілковими об'єднаннями України на 1993 рік // Профспілки України. – 1993. – № 2.
9. Матеріали III з'їзду Федерації профспілок України // Профспілки України. – 1997. – № 4.
10. Закон України "Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття // Людина і праця. – 2000. – № 7.
11. Законотворча діяльність народного депутата України, голови ФПУ Олександра Стояна у період роботи Верховної Ради України III скликання (1998–2002 рр.). – К., 2002.
12. Федерація професійних спілок України (від з'їзду до з'їзду). – К., 2002. – Ч. 2.

Summary

In article the situation on a labour market in Ukraine is analyzed, the role of trade unions in the decision of a problem of employment, their right and power in this sphere is opened.

М. М. Мокієнко

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ П'ЯТИДЕСЯТНИЦЬКИХ РЕЛІГІЙНИХ ЦЕНТРІВ В УКРАЇНІ (1988–2004 рр.)

Суспільні трансформації на вітчизняних теренах в кінці ХХ ст. не оминули релігійної сфери. Значною мірою це стосується протестантизму, організаційний розвиток якого наприкінці 80-х рр. продемонстрував прагнення до стійкості, стабільності, що проявилось у створенні формалізованої структури. Невід'ємною складовою внутрішніх змін в пізньому протестантизмі стали процеси, які відбувалися в п'ятидесятництві, релігійному русі що виник в США наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. як реакція на формалізацію духовного життя радикальних течій (передусім баптизму і методизму).

Вивчення особливостей трансформації пізньопротестантських спільнот, в умовах зміни суспільно-політичного та релігійного клімату в державі, перебуває на початковому етапі. Концептуальні засади еволюції протестантизму на зламі епох сформульовані в дослідженнях В. Любашенко. Звуження предмету дослідження характерно для робіт Ю. Решетнікова та О. Назаркіної. Окремі аспекти проблеми знайшли відображення в доробку релігійних дослідників С. Савінського та В. Франчука. Утім, процеси трансформації п'ятидесятницьких релігійних центрів в новітню добу вивчалися авторами побіжно, що зумовило необхідність продовження наукових пошуків у цій царині.

Торкаючись поставленого питання варто звернутися до п'ятидесятницького вчення про Церкву. Зазначимо, що воно значно менше зустрічається в установчих і віросповідних документах репрезентів цієї течії у порівнянні з євангельськими християнами-баптистами. Богословські надбання п'ятидесятників у цій царині також у більшості повторюють еклезиологічні побудови баптизму. Разом із цим, за висловом В. Любашенко, "...акцент на суб'єктивному моменті робить особливо

проблематичною вертикальну модель організації п'ятидесятництва” [1, с.249]. Тому на тлі інших представників пізньопротестантської палітри, п'ятидесятництво діє як найменш організована течія, що не має єдиного світового центру.

Втім, протягом ХХ ст. світовий рух п'ятидесятництва пройшов шлях від негативного ставлення щодо власного організаційного оформлення до масштабних побудов церковного типу. Водночас, у межах течії продовжують існувати відгалуження, що мають значно нижчий рівень формування релігійних структур. Паралельно до процесів інституалізації відбувалося формування вчення про Церкву п'ятидесятницького типу. Так, в останніх еkleзіологічних розробках найбільшого у світі п'ятидесятницького об'єднання – Асамблей Божих – знайшов місце компромісний підхід у дилемі “Церква – організм чи організація”. За ним, під Церквою Нового Заповіту виступає як організм, так і організація [2, с.734]. Звідси, тенденції централізації в п'ятидесятницьких осередках можуть змінитися розповсюдженням елементів сектоутворення і навпаки.

Стійкі інтеграційні тенденції у світовому п'ятидесятництві зумовили вищий рівень централізації в межах окремих репрезентів у порівнянні з баптистськими об'єднаннями. Якщо останнім здебільшого характерна конгрегаціоналістська форма управління Церквою (її ще називають демократичною, тому що основні повноваження сконцентровані в руках мирян або рядових членів громади), то в організації вже згадуваних Асамблей Божих поєднані три форми управління духовною організацією – єпископальна, пресвітеріанська та власне конгрегаціоналістська. Причому в питанні співвідношення помісної громади й регіонального (національного) духовного центру в межах Асамблей Божих застосовано подвійний підхід. Частина громад, що входять до цього об'єднання, вважаються “залежними” від центру в тому, що підкоряються йому в питаннях управління й підтримки, інша частина – досягла так званого “суверенного” статусу і має свободу в прийнятті різноманітних рішень. Однак того самого часу продовжує підтримуватися “концепція обов'язкової єдності в питаннях доктрини й практики” в межах об'єднання [2, с.743].

П'ятидесятництво, що існує в нашій країні з 20-х рр. ХХ ст., також тяжіло до створення єдиного керівного чи координуючого центру. Втім у післявоєнний період п'ятидесятники втратили можливість формування власного осередку. Автономна реєстрація груп “хрещених Святим Духом”, дозволена радянськими органами в 1968 р., не передбачала наявності легального духовного центру. Таким чином, на кінець 80-х рр. вітчизняне п'ятидесятництво було розділено на три частини. Більша з них, принаймні за офіційною статистикою, входила до Всесоюзної Ради ЄХБ за умовами Московської угоди 1945 р. У керівництві Ради напередодні релігійної лібералізації п'ятидесятницькі громади представляли Д. Вознюк, Р. Білас, В. Глуховський, Ф. Папроцький. Діяльність автономно зареєстрованих громад координувала не визнана державними органами Рада пресвітерів, до складу якої входили В. Озеруга, Н. Решиковець, П. Сердиченко та інші. Незареєстрована частина п'ятидесятників, що на цей час також зазнала розколу, мала неофіційний центр – Раду єпископів на чолі з В. Бєлих та І. Левчуком. Наявність керівних центрів, з одного боку, свідчила про потенційну можливість утворення власне п'ятидесятницького об'єднання; з другого – організаційний поділ п'ятидесятництва при відсутності загальноновизнаного лідера спричинив значні розбіжності в питанні формування єдиного союзу.

Слід зазначити, що до наявних культових розбіжностей п'ятидесятництва, які існували до 1945 р., додалися нові, викликані різним статусом цієї течії в післявоєнний період. Так намітилися певні особливості в питанні найменування вищих керівників об'єднань. Незареєстровані п'ятидесятницькі угруповання очолювали тепер єпископи. Подібна практика була відсутня під час легального існування Союзу християн євангельської віри (ХЄВ) в 20-ті рр. На думку дослідника п'ятидесятництва В. Франчука, такий крок було здійснено в часи Другої світової війни задля представництва перед німецькою окупаційною владою, для якої найменування духівників єпископами було звичним через номінальну приналежність (або ознайомленість) із системою керівництва у лютеранській церкві [3, с.357]. Відновлений у роки окупації п'ятидесятницький союз називався Єпископальною церквою християн євангельської віри з керівним органом – єпископальною колегією.

Продовження найменування старших пресвітерів єпископами у післявоєнний період свідчило про поступовий перехід від двохступеневої системи управління церквою (диякони, пресвітери) до трьохступеневої (диякони, пресвітери, єпископи) [4]. Втім відсутність можливості у п'ятидесятників мати легальний релігійний центр не дозволяє говорити про побудову єпископальної моделі управління громадами, хоча сан єпископа не було скасовано.

Шлях до легалізації та створення єдиного об'єднання п'ятидесятників в СРСР було покладено в 1985 р., коли Рада єпископів незареєстрованого братства уповноважила своїх представників М. Камінського і М. Мельника вести переговори з Радою у справах релігій [5, с.5]. Остання дала згоду на реєстрацію п'ятидесятницьких громад лише в грудні 1987 р. Позитивна реакція різних відгалужень п'ятидесятництва на прагнення до легалізації стала передумовою створення у липні 1988 р. Оргкомітету відновлення легальної діяльності Союзу християн віри євангельської (ХВЄ). Слід зазначити, що лідери незареєстрованого об'єднання В. Бєлих та І. Левчук поставилися до формування єдиного центру обережно і практичних кроків вирішили не робити. Така позиція очільників стала виявом неготовності цієї п'ятидесятницької течії до інтенсивного просування на шляху інституційного розвитку релігійної спільності.

Разом із тим зустріч “священнослужителів Церкви ХВЄ різних напрямків”, на якій вони “примирилися, визнали й благословили один одного... і зробили практичну підготовку в питанні керівного центру” [6, с.8], а також створення Оргкомітету, стало виявом відмови вітчизняного

п'ятидесятництва від подальшого сектантського існування. Привертає увагу й ідентифікація майбутнього об'єднання як Церкви ХВС, що може бути пояснене прагненням до духовної спільності організаційно розгалуженого п'ятидесятництва, а також певною мірою натякає на форму організації цієї пізньопротестантської течії в наступні роки.

Інтеграційні прагнення “хрещених Святим Духом” наприкінці 80-х рр. виявилися потужнішими за окремі культові розбіжності, однак не означали подальшого співіснування в організаційній єдності з ЄХБ. Відтак, наступним кроком до створення офіційного центру п'ятидесятництва стала Заява керівництва Церкви ХВС на адресу Президії ВРСХБ з проханням про добровільний вихід п'ятидесятницьких громад зі складу Ради ЄХБ, що означало припинення дії Серпневої угоди 1945 р. Пленум ВРСХБ задовольнив прохання християн віри євангельської, зазначивши однак, що “ми продовжуємо стояти на позиціях єдності, сповідуючи віровчення євангельських християн-баптистів” [7, с.11].

В історіографії розмежування ЄХБ і п'ятидесятників представлено як таке, що відбулося “досить цивілізованим шляхом”, а Голова Всеукраїнського євангельсько-баптистського братства Я. Духонченко назвав його “взірцем вирішення міжконфесійних проблем” [8, с.188].

Попри доволі потужні тяжіння до об'єднання в середовищі християн віри євангельської з'явилися й перші непорозуміння. Окрім пасивної реакції значної частини нелегальних груп п'ятидесятників, у складі сформованого Оргкомітету намітилися розбіжності. У результаті засідання розширеного складу Оргкомітету, “не отримавший загальної братської довіри” В. Глуховський був виведений з його складу [3, с.912]. Ця обставина помітно вплинула на формування нової організаційної палітри руху ХВС в 90-ті рр., втім вона не стала визначальною в консолідуєчому поступі більшості п'ятидесятницьких громад.

Після проведення обласних конференцій п'ятидесятників та обрання старших пресвітерів разом із пресвітерськими радами, що координувалася Всесоюзнаю тимчасовою радою єпископів, 25-26 травня 1990 р. відбувся Всеукраїнський з'їзд християн віри євангельської. На з'їзд делегували своїх представників 430 громад від 55 тисяч членів ХВС України, що становило 80% усієї п'ятидесятницької мережі [5, с.8]. З'їзд проголосив відновлення діяльності Всеукраїнського союзу християн віри євангельської і визнав себе спадкоємцем Всеукраїнського союзу християн євангельської віри та Всепольського союзу християн віри євангельської. Незважаючи на те, що відновленому союзу не вдалося об'єднати всіх вірних цієї пізньопротестантської течії, результат з'їзду (він вважався третім після двох проведених ще в 20-х рр.) став беззаперечним успіхом з огляду на “неабияку різноманітність, строкатість, застарілі догматичні, культові, особистісні протиріччя...” [8, с.190].

З'їзд обрав старшого пресвітера України, яким став М. Мельник, колишній представник незареєстрованого братства. Інші відгалуження п'ятидесятництва були представлені його заступниками. Крім цього, на з'їзді була прийнята структурна будова союзу, в основу якої покладено колегіальність в організації церкви. Вищим органом союзу було визначено з'їзд представників церков, що обиралися на регіональних, обласних конференціях і церковних нарадах ХВС. Вищий виконавчий орган уособлювала Рада єпископів – старших пресвітерів [9, с.5]. Таке найменування стало головною відмінністю від структурної побудови ЄХБ. Втім на початку 90-х рр. в п'ятидесятницькому середовищі не було чіткого розмежування у сані єпископа та старшого пресвітера, про що свідчить відповідне положення Статуту: “Враховуючи історичний розвиток церкви ХВС в нашій країні, зберегти звання керівників областей, регіонів – старший пресвітер або єпископ” [9, с.5]. Іншою відмінною рисою від баптистського устрою церкви стала відсутність положення про автономію помісної громади, а також не були визначені основні засади, на яких громада входить до того чи іншого об'єднання.

У цілому на початку 90-х рр. відзначаємо певні тенденції щодо централізації в п'ятидесятницькому середовищі, які можуть бути пояснені таким чином:

1. Високим рівнем розвою процесу інституалізації, що на початку 90-х рр. досягнув піку, але далеко не вичерпав власних потенцій (з другого боку, певне посилення централізації може бути інтерпретоване як один із рудиментів сектантства з його беззаперечним послухом духовному лідерові або керівній групі).

2. Вітчизняне п'ятидесятництво на відмінну від євангельського християнства-баптизму не мало чітко сформульованого вчення про Церкву й не потребували демонтажу ієрархічної системи управління. Навпаки, організаційні потуги сприймалися як такі, що повинні мінімізувати структурну диференціацію п'ятидесятництва, уніфікувати різні відгалуження цієї течії в межах одного об'єднання.

Зазначимо, що до 1994 р. вітчизняний Союз ХВС входив до складу Об'єднаного Союзу християн віри євангельської, заснованого I Всесоюзним з'їздом у березні 1991 р. На цьому з'їзді було прийнято Статут та обране керівництво об'єднання, що складалося переважно з українців. Однак необхідність такого утворення поступово зникла через розпад Радянського Союзу та інтенсивний розвиток національних п'ятидесятницьких об'єднань. Протягом 1990–1994 рр. продовжилося налагодження організаційної структури Союзу ХВС. На IV з'їзді були внесені зміни до Статуту об'єднання: з'явився інститут Правління Союзу у складі 11 чоловік, а також було розширено кількість відділів при релігійному центрі [10, с.16].

Нові тенденції на суспільно-релігійному ґрунті, а саме: широкий розмах місіонерської діяльності, розповсюдження різноманітних духовно-навчальних програм, поширення харизматичного руху – спричинили подальшу централізацію управління Союзу ХВС (із середини 90-х рр. Всеукраїнський Союз церков християн віри євангельської-п'ятидесятників (ВСЦХВСП). Це ілюструє стаття Заступника

Голови Союзу П. Сердиченка в офіційному друкованому органі об'єднання "Благовіснику" з промовистою назвою "Централізація – це гарантований успіх" [11, с.2-4]. У ній автор, характеризуючи устрій досліджуваного релігійного об'єднання, указав, що "строга підпорядкованість зверху й донизу лежить в основі нашого братства", в іншому разі "...розкиданість, розрізненість церковних громад, їхня певна стійка ізольованість неминуче призводить до розмиття чітких обрисів віровчення, до появи сектантства, групівщини" [11, с.3]. Автор, єпископ Одеського обласного об'єднання ХВС, демонструє позитивні сторони централізованої системи релігійного управління, погоджуючись однак, що "...жорстка управлінська вертикаль – явище тимчасове", тому що стабілізація громади й духовне зміцнення братства виключить необхідність у жорсткій підпорядкованості [11, с.4]. Слід зазначити, що подібні погляди не знаходили повної підтримки в лавах вітчизняних ХВС, однак вони певною мірою визначали формування системи управління Союзом. Так у нових редакціях Статуту звання єпископа домінує над званням старшого пресвітера, при цьому регламентуючі документи чи критерії обрання до цього сану відсутні (зазвичай, рукопокладення в сан єпископа здійснюється, коли старшого пресвітера обирають на другий чотирирічний строк його керівництва обласним об'єднанням церков, причому звання закріплюється й залишається після складання офіційних повноважень і використовується без зазначення регіону, який раніше очолював той чи інший духівник).

Прихід до керівництва Союзом у 1998 р. нової генерації на чолі з М. Паночко закріпив зростаючі тенденції. На кінець 90-х рр. не зникли основні причини, що спонукали до централізації. Зрештою, посилення центру відбулося й за рахунок посилення обласних об'єднань. Цьому сприяв той факт, що безпосередніми заступниками Голови Союзу були старші пресвітери (єпископи) обласних об'єднань (на відмінну від ВСОСХБ), що екстраполювали власне бачення побудови обласного об'єднання на загальноукраїнський п'ятидесятницький центр.

Важливі статутні зміни були внесені з'їздом ВСЦХВСП 2002 р. (з урахуванням семи з'їздів Всепольського союзу ХВС у 20–30-х рр. цей з'їзд було названо Тринадцятим). На ньому були окреслені основні обриси керівної ланки Союзу. Вищим органом керівництва між з'їздами проголошено щорічну звітну конференцію. До керівних органів союзу були віднесені Комітет та Правління Союзу на чолі з Президентом. Останній традиційно поєднував керівні та виконавчі функції. Подібні принципи управління переносилися й на обласні об'єднання церков, яких у складі Союзу нараховувалося 24, а також Об'єднання церков Автономної Республіки Крим та Київське міське об'єднання церков [3, с.935].

Питання взаємні помісних громад з центром окреслені слабо. Вказано лише, що "місцева церква, за рішенням членського зібрання церкви входить в обласне об'єднання церков ХВСП" [12, с.7]. Доволі розпливчате формулювання пункту призвело до випадків, коли окремі громади входили до складу Союзу, не маючи членства в обласному об'єднанні церков. Поступово в одній області виростили два центри Союзу, і в результаті ускладнення взаємин одна з частин могла припинити власне членство в об'єднанні.

Пояснюючи окремі закиди про відсутність у Статуті положення про автономність помісної громади, Президент Союзу М. Паночко вказав, що прагнення до неї є виявом "єгоїстичних амбіцій", а "...роздробленість багато не зробить: немає однієї думки, одного напрямку, доктрини, це привід для виникнення ересей..." [13, с.49]. Не згадується в Статуті й духовне звання єпископа, хоча воно зберігається "як служіння, висунення кандидатів на яке відбувається з числа діючих старших пресвітерів обласних об'єднань, а також пресвітерів, які несуть відповідальне служіння в братерстві..." [14, с.16].

Подальше оформлення об'єднання знайшло вияв на XIV позачерговому з'їзді, основним рішенням якого стала зміна існуючої назви Союзу на нову – "Церква християн віри євангельської України" [15, с.55-56]. Юридично це не знайшло свого оформлення, бо згідно з чинним Законом "Про свободу совісті та релігійні організації" статус юридичної особи може мати лише релігійна громада, а не церква. Втім фактично прийняття саме такої назви об'єднання підсумувало період еволюції цього релігійного центру в напрямку централізації та засвідчило завершення етапу становлення найбільшого п'ятидесятницького об'єднання в Україні. У цілому, на 2004 р. Церква християн віри євангельської нараховувала 1505 громад з 107167 членами [16].

Іншим п'ятидесятницьким об'єднанням, яке виникло в 1990 р., став Союз вільних церков християн євангельської віри (СВЦХЄВ). Його заснування є результатом організаційних ініціатив колишнього члена керівної ланки ВРСХБ В. Глуховського. Союз об'єднав окремі п'ятидесятницькі громади, що вийшли з-під опіки Ради ЄХБ, а також декілька автономно зареєстрованих громад [17, с.84]. Протягом 90-х рр. до нього приєдналися чимало незалежних і новоутворених громад. Цьому сприяла гнучка організаційна структура союзу, яка ззовні була схожою на будову ВСЦХВС, однак мала більш виражені демократичні елементи, а саме – самостійність помісних громад. Про це свідчить як задекларована назва Союзу, так і дотримання двоступеневої системи управління церквою (вище духовне звання в СВЦХЄВ – старший пресвітер). Важливим фактором, що сприяв подібним тенденціям, стало превалювання в керівній ланці Союзу вихідців із ВРСХБ. Так у 1995 р. об'єднання очолив заступник В. Глуховського В. Райчинець, також у недавньому минулому виходець з євангельсько-баптистського середовища.

Особливістю структури Союзу вільних церков стало її поєднання з відділами Української Євангельської Семінарії Богослов'я, що сприяло вирішенню питання пресвітерсько-проповідницьких кадрів, реалізації проєктів релігійного центру й уніфікації богословських поглядів об'єднання. Керівник Семінарії – Перший Заступник старшого пресвітера СВЦХЄВ А. Глуховський одночасно очолював

вітчизняне міжконфесійне об'єднання – Українське Біблійне Товариство. Усе це додає авторитету Союзу вільних церков ХЄВ і визначає його вплив на суспільно-релігійне життя в Україні.

В досліджуваний період Союз зріс у кількості громад з 19 у 1991 р. до 112 зареєстрованих й 72 незареєстрованих громад в 2004 р. [18, с.12]. Головною територіальною базою об'єднання є Полтавська, Київська та Одеська області.

Питання розвитку незареєстрованого релігійного центру п'ятидесятників в Україні досі не знайшло відбиття в історіографії. Однією з причин цього стала відмова репрезентів цього руху як від реєстрації власного релігійного центру й окремих груп в перше десятиліття незалежності України, так і прилучення до вже існуючих релігійних союзів. Причому визначним чинником стали не догматичні суперечки, а ставлення колишніх нелегалів до державних інститутів.

Незважаючи на пересторогу до держави, релігійні громади, що не увійшли до Союзу ХЄВ, прагнули до консолідації між собою та подолання розколу 1982 р. Після зустрічі лідерів незареєстрованих братств В. Белих та І. Федотова у травні 1992 відбулося їх об'єднання. 1-2 серпня 1992 р. у Москві пройшов Перший з'їзд нового утворення, яке здобуло назву Об'єднана Церква християн віри євангельської (ОЦХЄВ). Український центр ОЦХЄВ очолив керуючий єпископ Г. Бабій. До його складу увійшло близько 300 п'ятидесятницьких громад [19, с.433].

Уже на початковому етапі діяльності ОЦХЄВ в Україні стали помітні особливості цієї течії. Насамперед, це глибока аполітичність мислення віруючих, що проявлялася не лише у відмові реєструвати громади й власний релігійний центр, а й у майже повній відсутності будь-яких відносин ОЦХЄВ з державними інституціями. За таких умов навіть при наявності демократичного законодавства в Україні незареєстровані ХЄВ не могли безперешкодно провадити свою діяльність, особливо евангелізаційні та благодійницькі заходи. З другого боку, державні органи втрачали можливість контролювати такі громади. Показово у цьому відношенні є відсутність будь-яких статистичних даних у Держкомрелігій про існування чималої кількості громад ХЄВ.

Наслідки такого підходу знайшли вияв у різних сферах діяльності релігійної організації. Це стосується повного організаційного оформлення течії, розроблення її ідейно-догматичної програми, реалізації освітніх проектів тощо. Прикладом несприйняття оточуючих суспільно-політичних трансформацій стало будівництво легкоконструйованих наметів для проведення богослужінь. Зведення повноцінних споруд в 90-ті рр. вважалося недоцільним через нетривалість, на думку віруючих, умов релігійної свободи. Подекуди п'ятидесятники продовжували збиратися у приватних будинках, що нагадувало богослужіння у явочному порядку в недалекому минулому.

ОЦХЄВ, як відомо, зберегла власну структуру на пострадянському просторі, що гальмувало її трансформацію, бо найвищі керівники об'єднання стояли на консервативних позиціях.

Слід відзначити, що окремі релігійні практики, які гостріше виражені в середовищі незареєстрованих громад ніж в інших відгалуженнях п'ятидесятництва, мають безпосереднє відношення до управління церквою. По-перше, це надзвичайна роль пророцтва, яке виголошується віруючим під дією Святого Духа. Наявність такого відкриття обов'язкова у прийнятті важливих рішень: обрання керівництва громади, її духовного розвитку, прийнятті нових членів тощо. [19, с.9]. У цьому контексті особливе місце належить Божим вибранцям – “сосудам”, що виголошують Господню волю. Ними можуть бути як керівники громади, так і рядові її члени. Це підносить роль членів громади (дуже часто жінок), які не належать до її керівної ланки, але впливають на прийняття тих чи інших рішень. По-друге, помітний вплив на організацію управління Об'єднаної Церкви є традиція щодо необхідності сповіді кожного члена церкви служителю [19, с.9]. Подібна практика розмежує духівників з рядовими членами громади й посилює централізацію її управління.

Подальша трансформація суспільно-політичних поглядів призвела до офіційної реєстрації керівного центру й окремих громад колишніх нелегалів. Новий статут Об'єднаної Церкви, прийнятий у 2004 р., закріпив організаційну централізацію конфесії. Його специфікою в царині управління є особлива роль Ради єпископів, що, наприклад, розробляє положення Статуту, вносить зміни й доповнення до нього, обирає Правління ОЦХЄВ тощо [20, с.3-4]. Попри задекларовану необхідність затвердження подібних рішень з боку з'їзду концентрація керівних функцій у руках Ради єпископів очевидна.

В організації ОЦХЄВ ми бачимо яскравий приклад трьохступеневої системи управління Церквою. Вона посилюється положенням про керуючого єпископа, визначеного в Статуті [20, с.5-6], який обирається Радою єпископів і є її керівником. Подібна практика управління викликала критику в п'ятидесятницькому середовищі. Так В. Франчук назвав її “...відступом від простоти у Христі” й “...пережитком католицької й православної церков” [3, с.954]. Разом із тим лідери ОЦХЄВ бачать в такому устрої євангельську модель управління Церквою [19, с.22-23]. Помітні особливості і в управлінні обласними об'єднаннями та помісними громадами [20, с.7-12], що підкреслюють прагнення побудови єпископальної моделі церковного життя.

У 2002–2003 рр. велися переговори між правліннями Об'єднаної Церкви ХЄВ та Всеукраїнського Союзу церков ХЄВП про початок організаційного об'єднання, у результаті яких з'явилася резолюція про взаємини [21, с.1]. Так, згідно з цим документом, Президент ВСЦХЄВП представляє перед державними органами й ОЦХЄВ. Поштовхом до консолідації стало тісне співробітництво на рівні окремих громад і регіональних об'єднань, однак подальші кроки на шляху об'єднання були загальмовані через побоювання керівництва Об'єднаної Церкви щодо розколу у власних лавах.

За даними об'єднання, у 2003 р. ОЦХВС нараховувало близько 700 громад з приблизною кількістю членів 65 тис. чоловік [16].

Плюралістичне бачення об'єднувчих процесів п'ятидесятництва підтвердилося у заснуванні нових союзів цієї течії. У вересні 1993 р. виникло об'єднання Церква Божа України. Його очолив єпископ О. Демидович, пастор церкви м. Слав'янська, де фактично перебуває центр Союзу. До його складу в 2003 р. входили 34 громади із 4300 членами [3, с.954].

Результатом місіонерської діяльності іноземних проповідників Івана та Рут Дорошуків, які в першій половині 90-х рр. співробітничали з ВСЦХВЄП, стало утворення ще одного Об'єднання релігійних громад християн віри євангельської – “Церкви Божої в пророцтвах”. До об'єднання, яке було зареєстроване в 1998 р., прилучилися окремі громади Всеукраїнського Союзу церков ХВЄП в основному в центрі України. Це релігійне утворення, що в 2004 р. нараховувало 67 громад, очолює пастор київської Церкви Божої в пророцтвах “Емануїл” В. Вознюк [3, с.959]. За своєю будовою об'єднання нагадує асоціативне утворення, а в аспектах доктрини й культової практики ближче до харизматичного руху.

До цих об'єднань можна додати й інші, наприклад Собор церков України християн віри євангельської “Відкрита Біблія”, заснований в 1999 р., та Центр євангельських християн у дусі апостолів, що виник в 2000 р. [17, с.86]. Ці та ряд інших релігійних осередків, що ідентифікують себе з п'ятидесятництвом, мають незначне розгалуження власної організації та через свою нечисельність не здійснюють серйозного впливу на розвиток протестантизму та загальну релігійну ситуацію в Україні.

Таким чином в означений період релігійні центри вітчизняних п'ятидесятників зазнали значної трансформації. Попри скерованість їхніх догматично-культових побудов у горизонтальному вимірі, з початку 90-х рр. вони стали на шлях ієрархізації власної структури. Особливо це помітно в поступовій реалізації єпископальної моделі управління Церквою: меншою мірою – в межах Всеукраїнського Союзу церков ХВЄ, значно більшою – у середовищі Об'єднаної Церкви. Решта невеликих п'ятидесятницьких утворень прагне сформувати за допомогою релігійного центру гнучку структуру з поєднанням різних моделей управління.

Джерела та література

1. Любашенко В.І. Протестантизм в Україні: генеза, структура, місце в соціокультурних процесах: Дис... докт. філос. наук: 09.00.11. – К., 1998.
2. Дусинг М. Новозаветняя церковь // Систематическое богословие / Под ред. С. Хортон. Пер. с англ. – К., 1999.
3. Франчук В. Просила Россия дождя у Господа: В 3 т. – К., 2002. – Т. II, Т. III.
4. Інтерв'ю з виконуючим директором Євро-Азійської акредитаційної асоціації С.В. Санніковим. Записане 19.01.2006. м. Одеса. Тривалість бесіди 2 год. 20 хв.
5. Виступ Єпископа Союзу ХВЄ М. Мельника на IV з'їзді СХВЄ. – Рівне, 1994.
6. Інформація оргкомітету Церкви християн віри євангельської в СРСР // Вісник єднання. – 1991. – № 2.
7. Всім церквам християн віри євангельської, які входять до Союзу євангельських християн-баптистів // Вісник єднання. – 1991. – № 4.
8. Історія релігії в Україні: В 10 т. / Ред. кол.: А. Колодний та ін. – Т.10: Релігія і церква років незалежності / За ред. А. Колодного. – Київ; Дрогобич, 2003.
9. Устав Объединенного Союза христиан веры евангельской пятидесятников. Зарегистрирован 28 мая 1991 г. – Б/и., 1991.
10. Виписка з протоколу IV з'їзду ХВЄП України 19-21 квітня 1994 р. – Рівне, 1994.
11. Сердиченко П.В. Централізація – це гарантований успіх // Благовісник: Видання Союзу християн віри євангельської. – 1995. – №1.
12. Статут Всеукраїнського Союзу церков християн віри євангельської України. Нова редакція. Зареєстрований 14.06.2002. – Особистий архів автора. – 9 с.
13. Паночко М. Найважливіше сьогодні – серед життєвого моря не втратити орієнтиру // Благовісник. – Видання Всеукраїнського Союзу християн віри євангельської. – 2005. – №1.
14. Основи віровчення та богослужбової практики Всеукраїнського Союзу Церков Християн Віри Євангельської П'ятидесятників. – Б/м. б/р.
15. Чотирнадцятий з'їзд Всеукраїнського Союзу церков християн віри євангельської // Благовісник. – Видання Всеукраїнського Союзу церков християн віри євангельської. – 2004. – №2.
16. Інтерв'ю з першим заступником Єпископа Церкви християн віри євангельської України М.П. Синюком. Записане 12.01. 2006 р. м. Київ. Тривалість бесіди 1 год.
17. Назаркіна О. Протестантські конфесії України в 90-ті рр. XX ст.: баптистські та п'ятидесятницькі течії: Дис... канд. іст. наук: 07.00.01. – Донецьк, 2003.
18. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 1 січня 2004 р. – Поточний архів Державного комітету України в справах релігій.
19. Тематическая программа Библейской школы по вероучению ОЦ ХВЄ: Учебное пособие, 3-е изд., испр. и доп. – Винница, 2002.
20. Статут Об'єднаної Церкви християн віри євангельської України. – Б/м., 2004.
21. Резолюція з результатів спільної зустрічі правлінь ВСЦХВЄП та ОЦХВЄ у м. Кривому Розі 28 січня 2003 р. – Особистий архів автора, 2003.

Summary

The process of the transformations of native Pentecostal religion centers are under consideration. The author aims to prove that the integration tendencies in environment of Pentecostal caused the centralization in their structure and caused the establishment in native religion range.

В. М. Васильчук

САМООРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОГО ЕТНОСУ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ (1990–1996 рр.)

Протягом першої половини 90-х років в Україні були сформовані основні політико-правові підвалини державного курсу у сфері міжнаціональних відносин. Етнонаціональна політика країни поставила за мету обернути багатонаціональний склад суспільства з потенційного джерела суперечностей та конфліктів в опору й силу української державності, відродження й розвитку всіх етнічних спільнот України.

Незважаючи на те що питання етнонаціональних відносин стали предметом посиленої уваги істориків та інших суспільствознавчих наук, проблеми етнічної ідентичності німців залишаються недостатньо дослідженими. Фактологічний матеріал 90-х років використовується дослідниками частково, при опрацюванні теоретичних засад етногенезу, державної політики у сфері національних відносин, з'ясуванні ставлення етнічних неукраїнців до відновлення державної незалежності України тощо. Разом із тим, менше аналізуються процеси створення самоорганізаційних формувань, структурування основ громадського життя. У наукових розвідках В. Зінича, Б. Крижанівського, Д. Прейгера [1] розглядалися питання переселення німців на територію України в кінці 80-х – 90-ті роки ХХ ст., їх працевлаштування в окремих галузях господарства. У поданій розвідці автор має на меті дослідити перші кроки німецькомовної громади України зі створення організованих за етнічним принципом недержавних формувань на теренах нашої країни.

Першою потужною громадською організацією німців України стало об'єднання “Відергебурт”, яке виникло восени 1989 р. у результаті відокремлення від всесоюзної організації з такою ж назвою. Організаційне оформлення його відбулося на установчій конференції, яка проходила в Києві 15–16 вересня 1989 р. за участю близько 70 делегатів, що представляли різні регіональні товариства. Після всеукраїнської відбулися установчі конференції у регіонах. Перші німецькі товариства утворилися на Київщині, Івано-Франківщині, в Одесі, Криму, Миколаєві, Львові, Херсоні, Сумах, Луганську, Харкові, Чернігові, на Волині. Вони проходили реєстрацію в місцевих органах юстиції, вирішували питання матеріального облаштування своїх осередків (приміщення, персонал, оргтехніка тощо) [2]. У березні 1990 р. Міністерство юстиції України зареєструвало статут Українського громадсько-політичного й культурно-освітнього товариства німців “Відродження”, а Кабінет Міністрів прийняв окрему постанову. Це був єдиний випадок у практиці створення громадських організацій, коли вона реєструвалася спеціальним урядовим актом.

Після організаційного оформлення товариство німців “Відергебурт” почало шукати шляхи до співпраці з новою державною владою, водночас удосконалюючи форми й методи власної діяльності. Вищі органи влади в цілому позитивно ставилися до дій німецьких громадських організацій. Президент Л. Кравчук першим із лідерів незалежних держав, що виникли на теренах СРСР, відкрито заявив про готовність України задовольнити законні вимоги німців, які проживають на її території [3].

На переконання німецьких істориків, протягом 1988–1996 рр. у ставленні української влади до етнічних німців простежувались три фази: перша охоплювала 1988–1991 рр. і характеризувалася обставинами, коли влада й громадськість демонстрували співчутливо-доброзичливе ставлення, не дозволяли випадів проти прагнення німців до реабілітації; друга фаза (1992–1993 рр.) – активно-позитивного ставлення з боку держави; третя (1994–1996 рр.) – ставлення пасивно-негативне або “нульове” [4]. Слід зауважити, що з кінця 1993 р., коли в Україні різко загострилася соціально-економічна ситуація, увага до етнічних проблем почала згасати. Активізувалася вона лише у 1996 р. з прийняттям Конституції України.

Всеукраїнське товариство німців “Відергебурт”, крім співпраці з органами державної влади, займалося також налагодженням роботи своїх регіональних організацій та структурних підрозділів, зокрема Ради голів. Як робочий орган вона скликала лідерів обласних осередків і періодично збиралася в Києві. Досвід її роботи протягом 1991–1996 рр. свідчить, що Рада стала активним, ефективно діючим органом. Коло питань, що виносилися на розгляд, було різноманітним і стосувалося як поточних, так і стратегічних завдань [5].

Мережа регіональних товариств “Відергебурт” остаточно сформувалася лише у другій половині 90-х років. Процес створення осередків часто гальмувався через фінансові труднощі, бюрократичну тяганину під час реєстрації, брак організаційного досвіду та відсутність активних, ініціативних лідерів. Траплялися випадки, коли комунальні служби відмовляли німецьким товариствам у наданні приміщень.